

๙ พระราชดำรัสตอบ

ในการพระราชทานรางวัลนักเรียน

ที่ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ

เมื่อวันศุกร์เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีระกายนังเป็นฉศก

จุลศักราช ๑๒๔๖ (พ.ศ. ๒๔๒๗)

ท่านทั้งปวงซึ่งเป็นผู้ได้หนังสือ พระบรมวงษานุวงษ์ หม่อมเจ้า
หม่อมราชวงษ์ ซึ่งเป็นบิดาของนักเรียน แด่ข้าราชการที่ได้มาประชุม
กับทางตวนนักเรียนด้วย ฉันทมีความยินดีมากที่ได้มาเป็นผู้ให้รางวัลแก่เด็ก
นักเรียนซึ่งได้ ได้หนังสือเป็นครั้งแรกในเมืองไทย เพราะการที่เคยได้
หนังสือมาก่อนนั้น ก็ได้ ได้แต่พระสงฆ์ ถึงว่าการที่ได้หนังสือครั้งนี้
เป็นแต่เบื้องต้นแต่เพียงในการเรียนชั้นต่ำก็ จะเป็นแบบเป็นรากเง่า
ที่จะได้ ได้หนังสือแลวิชาชั้นสูง ๆ เป็นลำดับขึ้นไปในภายหน้า

วิชาหนังสือเป็นวิชาที่นับถือ แดเป็นที่สรรเสริญมาแต่โบราณ
ว่าเป็นวิชาอย่างประเสริฐซึ่งผู้ที่เป็นใหญ่ยิ่ง นับแต่พระมหากษัตริย์
เป็นต้น จนตลอดราชฎรพตเมืองสมควรแต่จำเป็นจะต้องรู้ เพราะเป็น
วิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จไปได้ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยการทรงจำ
รำเรียน แดเป็นวิชาที่ทำให้ได้รุมความฉลาดได้เร็วโตงายขึ้น ถึงว่า

ผู้ใดจะเป็นผู้ มบัญญัติไม่รู้หนังสือ แต่ผู้หนึ่งไม่มบัญญัติรู้หนังสือ ผู้ที่
 ไม่มบัญญัติ นมกจะคิดเทียบเท่ากับผู้ที่มบัญญัติ ฤๅคิดขึ้นไปกว่าก็มี
 โดยมาก ถึงว่าความนับถือวิชาหนังสือนี้ จะเสื่อมทรามไปบ้างเล็กน้อย
 ไปบ้างเป็นครั้งเป็นคราว ก็จะถูกนับเป็นท่นับถือยิ่งใหญ่ขึ้นในเวดาศึกษนอก
 เพราะเป็นวิชาอันประเสริฐ เมื่อจะเทียบคูปกับกาดแต่ก่อนกับเคียวนเดา
 พระเจ้าแผ่นดินเคยทรงรับแต่ฎีกากับบายชี้เล็กน้อย ครั้นมาในแผ่นดิน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เกิดหนังสือมากขึ้น แต่ยังไม่ถึง
 ทุกวงหนังสือที่ท่นับถืออยู่เคียวนเดาด้วยพบเป็นอันมาก วิชาหนังสือ
 ในเวदानเป็นเวดากำดังต้องการ จะพรรณาคูณหนังสือให้ทั่วถึงไปก็จะ
 เป็นการยาวเวดา จึงขอคัดความลงในกาดเวदानผู้ ซึ่งจะเป็นข้าราชการ
 ไม่รู้หนังสือแต่เดิมนั้นจะเป็นอันใช้ไม่ได้ทีเดียว ได้คิดตั้งใจอยู่ว่าการ
 ต่อไปภายหน้า จะต้องเลือกผู้ใดไม่รู้หนังสือได้ได้ตามควรแก่ที่จะกำหนด
 ผู้หนึ่งจะเป็นขุนนางไม่ได้เลย แต่ในเวदानข้าราชการเก่าที่ไม่รู้หนังสือดี
 มีอยู่บ้าง ผู้ซึ่งจะเลือกได้ขงมน้อยจึงตั้งกำหนดอย่างหนึ่งไม่ได้ จึงต้อง
 คอยพวกที่เรียนใหม่ ๆ นี้จะเป็นผู้ตั้งแบบแผนต่อไปภายหน้า เพราะฉนั้น
 ฉนั้นจึงได้มีความมุ่งหมายตั้งใจที่จะจัดการเดาเรียนทั่วไป ทั้งบ้านทั้งเมือง
 ให้เป็นการรุ่งเรืองเจริญขึ้นโดยเร็ว

บัดนี้จะว่าถึง โรงเรียนส่วนกุหลาบนั้นเอง ความปรารถนาที่ฉนั้นได้
 จัดโรงเรียนส่วนกุหลาบขึ้น เพราะมีความประสงค์ด้วยเชอวงษ์แห่ง

ราชตระกูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุก ๆ พระองค์ ก็ล้วนแต่มี
 พระราชโอรสมาก ๆ พระราชโอรสก็มีหม่อมเจ้าอีกองค์ละมาก ๆ
 หม่อมเจ้าก็ยังมีหม่อมราชวงศ์ต่อไปอีกเป็นอันมาก แต่เป็นการชัดช้อง
 ตำบลแก่หม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์อยู่มาก ด้วยไม่มีทางที่จะเข้ารับ
 ราชการได้ ใช่ว่าหม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์นั้นจะใช้ไม่ได้เลยสักคนหนึ่ง
 เมื่อไร หม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์ที่เป็นคนดี ๆ ก็มีมาก แต่ไม่มีช่องที่จะ
 ได้ ผูกติดทดลองให้รู้ตัว เพราะเป็นเจ้าเดี่ยวไม่ได้เป็นขุนนาง จึงคิดหา
 โอกาสที่จะให้เรียนหนังสือได้ ได้วิชาเหมือนหนึ่งได้ถวายตัวเช่นข้าราชการ
 แต่ดีกว่าดอกไม่รูปเทียบเพราะว่า เมื่อถวายตัวก็ได้เห็นตลอดจนถึงความ
 รู้แต่สติปัญญา ฉะนั้นต้องรับว่าการที่คิดนี้เป็นเพื่อประโยชน์ของตัวเอง
 เองด้วย เพราะเหตุว่าถูกฉันก็มีมาก แลแล้วก็คงจะต้องมีหาดานเหตุน
 เป็นหม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์ต่อ ๆ ลงไปเหมือนกับท่านแต่ก่อนเหมือนกัน
 ใช่ว่าจะเป็นพระองค์เจ้าไปได้หมดเมื่อไร ฉันทก็นั้นหมายความว่า โรงเรียน
 ที่ตั้งขึ้นจะเป็นเครื่องประคอง ไม่ให้ถูกหาดานเหตุนั้นยับเยินไปเหมือน
 อย่างแต่ก่อน เพราะฉันได้ตั้งใจไว้ว่า ตั้งแต่ถูกฉันลงไปจะต้องเข้าไป
 โรงเรียนนี้ ผูกซ่อมวิชาเหมือนกับถูกหาดานเจ้านายทั้งปวงทุกคน แต่ถึง
 ว่าฉันรับว่าเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ตัวเอง ก็ต้องขอเถียงว่าไม่ได้เป็น
 แต่ประโยชน์ของคนเดียว เป็นประโยชน์ทั่วไปแก่พระบรมวงศานุวงศ์
 เสมอกัน เพราะฉนั้นฉันต้องขอร้องแก่พระบรมวงศานุวงศ์ทั้งปวงให้ตั้ง

ความเห็นเป็นอย่างอื่นหนึ่งอันเดียวกับฉัน สิ่งหม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์ ซึ่งมี
 อายุสมควรจะเรียนมาเรียนในโรงเรียนให้ตั้งเชิง เพื่อจะได้เป็นคุณแก่ตัวเด็ก
 ผู้ที่ส่งมาเรียนนั้น ต่อไปภายหน้า แต่เป็นการยกการปกครองพระเกียรติยศ
 ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชวงศ์ แต่ทั้งเกียรติยศ
 ของท่านผู้เป็นบิดาด้วย แต่โรงเรียนนั้นมิใช่ไม่เพราะอยู่หน้าหนึ่ง
 ที่ชนชื่อนี้เป็นโรงเรียนทหาร จะทำให้เป็นที่เข้าใจกันว่าผู้ที่มาเรียน
 นั้นจะต้องเป็นทหารไปนานฤกตลอดชีวิต เพราะความกตเวทิต์
 ทหารไม่ทราบว่าจะกลัวนักเพราะเหตุใดนั้น จะทำให้เป็นที่หวาดหวั่นเสีย
 ในชั้นต้น จึงขอชี้แจงให้ทราบว่าทหารนั้นเป็นการสำคัญที่จะได้
 บังคับรักษาบ้านเมือง ถ้าไม่มีทหารให้แข็งแรงก็จะรักษา
 บ้านเมืองยาก จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องจัดการทหารให้แข็งแรงขึ้น
 แต่มิใช่จะต้องการแต่ทหาร เดียวนี้ต้องการคนที่จะใช้ราชการพลเรือนให้
 เป็นผู้มีความรู้แต่เป็นผู้มีปัญญาใช้การได้จริงนั้นเป็นการอื่น อยากที่
 จะได้ โดยเร็วมาก เพราะฉะนั้นไม่ควรจะวิตกเลย ที่จะต้องเป็นทหาร
 ตลอดไป เมื่อผู้ใดมีปัญญาที่มีความรู้สมควรจะรับราชการในตำแหน่งหนึ่ง
 ตำแหน่งใด ก็คงจะได้รับการตามคุณวิชาวินัยนั้น ถ้าจะไม่รับทำ
 ราชการจะทำกรอื่น ๆ ก็ได้ เว้นแต่จะต้องมีกำหนดตามสมควรเท่านั้น
 ความมุ่งหมายแต่เริ่มกจัดโรงเรียนนี้ ประสงค์ที่จะเกิดกุลแก่ราชตระกูล
 นั้นแหละเป็นที่ตั้ง

เมื่อได้กล่าวถึง โรงเรียนนี้ ว่าจะเป็นการส่งเสริมแต่ตระกูล
 เจ้านายตงน ไซว่าจะดัดมตระกูลข้าราชการแลราษฎรเสียเมื่อไร
 โรงเรียนที่มีอยู่แล้วแต่ที่จะตั้งขึ้นต่อไปภายหน้าโดยมาก ได้คิดจัดการ
 โดยอุสาหให้เต็มกำลัง ที่จะให้เป็นการเรียบร้อยพร้อมเพียงเหมือนอย่าง
 โรงเรียนนี้ แลจะคิดให้แพร่หลายกว้างขวางเป็นที่คนเรียนได้มากขึ้นกว่า
 แต่ก่อน ทั้งจะมีโรงเรียนวิชาอย่างสูงขึ้นไปอีก ซึ่งได้กำลังคิดจัดอัยบดี
 เจ้านายราชตระกูล ตั้งแต่ถูกณเป็นคนลงไปตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด
 จะให้ ได้มีโอกาสเล่าเรียนได้เสมอกันไม่ว่าเจ้าว่าขุนนางว่าไพร่ เพราะฉนั้น
 จึงขอมอบได้ว่าการเล่าเรียนในบ้านเมืองเรา นี้ จะเป็นข้อสำคัญที่หนึ่ง
 ซึ่งฉนั้นจะอุสาหให้จัดขึ้นให้เจริญจงได้

ท่านผู้ ซึ่งเป็นแม่กองได้หนังสือครั้ง นี้ จงได้รับความสรรเสริญ
 แลความชอบใจ ที่ได้จัดการได้หนังสือครั้ง นี้ ให้เป็นแบบฉบับได้ ใน
 กราวแรก แลการซึ่งได้จัดโรงเรียนแห่งปวงนี้ คือวงกรม (๑) เป็นผู้รับ
 ที่จะได้รับคำสั่งสรรเสริญในการที่อุสาหให้จัดให้เรียบร้อยเป็นไปได้ สม่่าเสมอ
 ตลอดเป็นพยานในการซึ่งเธอมีความเคารพต่อคำสั่งของฉนั้น แลรักใคร่
 ในการที่จะทำวิชาจึงต้องชอบใจเธอในฉนั้นหนึ่งต่างหาก นักเรียน
 ทั้งปวงบรรดาที่ได้มีความอุสาหให้เล่าเรียนมานั้นเป็นความดีแก่ตัวแล้ว จง
 อุสาหให้เล่าเรียนต่อไปเถิด วิชาที่เล่าเรียนนคงจะให้ผลแก่เจ้าให้ ได้เป็น
 คนดีไปภายหน้า